

že v autoru hlásí se nová síla, jež dovede monograficky bádati a ve svém oboru vědeckými výsledky své historické práce časem se uplatnití. BR.

Václav Müller, Svobodníci. Pokus o monografii ze sociálních dějin českých 15. a 16. století. V Praze 1905.

Sociální dějiny naše neboli dějiny vývoje našeho společenského ústrojí dávno jsou předmětem úvah domácích i cizích právních historikův a sociologů. Po příkladu Palackého a Tomka mnozí i historikové — uvádíme aspoň, nechávajíce právní historiky stranou: Lipperta, Peiskra, Vacka, Jasinského, Wintra, Sedláčka, Kameníčka, Pekaře — věnovali pozornost sociálnímu a právnímu postavení jednotlivých tříd společenských u nás; ale není pochybnosti, že dalším přesným badáním a uveřejňováním nových pramenů mnoho nového světla v tomto oboru se nám ještě dostane. Za doklad může sloužiti přítomný spis, jenž je prací důkladnou, na samostatném též badání archiválním založenou, o střízlivé soudnosti spisovatele chvalitebné svědectví vydávající. Jedná netoliko o svobodnících, nýbrž i nápravnících, dvořácích, Chodech a Královácích a svobodných rychtářích, podává obraz právního a sociálního postavení těchto vrstev společenských ve dvou stoletích před r. 1620. Mnoho zajímavého a nového poskytují stati, jednající o příslušnosti soudní a správní ve věcech svobodníků, o jich právech a povinnostech a o vzniku knih svobodnických v deskách zemských. Dle autora rozhodoval od XV. století statek o svobodství a k jádru svobodníkův od starodávna trvajícimu přistupovali noví svobodníci: následkem rozdělení svobodného statku, dávání odumřelých statků ve výsluhu neb výprosu, propouštění lidí poddaných na svobodu a koupí statku svobodnického neb jeho části osobou svobodnou na př. měšťanem. A zase menšil se počet svobodníků prodejem svobodství šlechtě neb duchovenstvu, dobrovolným neb nuceným prikazováním se svobodníků vrchnostem a konečně ztrátou jich svobody z trestu. O nápravnících soudí spisovatel, že byla to třída lidí jednak nižšího původu šlechtického, jednak nešlechtických osob svobodných neb i robotného stavu, která držela od světských a duchovních vrchností statky dědičně a volně za závazek osobních služeb. Oni seděli na právu jiného, majíce jinak nestejně postavení, takže jedni měnili se od XV. stol. v poddané, jiní stali se svobodníky, zniknuvše služeb a došedše zápisu statku do desk. Od nich málo prý se lišili dvořáci, kdežto Chodové a Králováci byli původně v poddanském poměru ke králi, ale vymohli si výkupem proměnu služeb v platy. Na Moravě k podobným výsledkům dospěl Kubeš, pojednávaje v zajímavém článku hlavně o manech neb nápravnících kláštera Třebického (Časop. Matice Mor. 1902, str. 201 násl.).

Co se českých knih svobodnických týče, soudí o nich autor, že byly založeny v l. 1614–1620. Neméně poučny jsou stati, v nichž spisovatel pojednává o právech svobodníků míti poddané, o jich právu honby, čižby, rybolovu a pálení uhlí, míti krčmy a vařiti pivo, jakož i o jich povinnostech platiti daně a konati roboty zemské. Spis zakončen je sedmi přílohami, z nichž nejdůležitější je soupis svobodnictva z r. 1550. Spisovatel nemíní sledovati další osudy svobodníků. Práce jeho pochází ze studií seminárních, za kterých měl přístup

k pramenům deskovým, i přeje si, aby v práci jeho pokračoval pracovník povolanější a zkušenější, jenž by patrně archiválními studii mohl se zabývat. Máme ale za to, že autor, který osvědčil spůsobilost řádně spracovati tak zajímavou látku právně-historickou, neměl by se vzdávati naděje na pokračování a také doba předhusitská měla by jej lákati, aby i jí dále věnoval pozornost.

J. C.

Dąbkowski. Zaloga w prawie polskiem średniowiecznem. (Archiwum naukowe. Wydawnictwo Towarzystwa dla popierania nauki polskiej dzial I., tom. II., zeszyt 4. Lwów 1905.)

Vydaný právě spis p. Dąbkowski-ho o ležení tvoří jaksi doplněk obšírnějšího jeho Rękojemstwa. (Sr. Sborník V., 553.) Celkový postup práce zůstal týž. Celý spis rozvržen jest na tři části, z nichž obsahuje I. počátek, jistotu a rozvoj ležení, II. vykonání ležení, III. ležení věřitele. Pan spisovatel podává nejprve (str. 1—6) obšírně literaturu o ležení u Němců, Francouzů, Čechův a Poláků, a obrací se po tom k původu a historickému rozvoji instituce ležení, k nejzajímavější otázce celého pojednání.

Ležení má dle něho kořen svůj ve dvou institucích: v exekuci a v rytířstvu. Exekuce (i soudní i soukromá) směřovala původně proti osobě dlužníka, jenž upadal v nevolnost; teprve později obracela se proti majetku. Pan sp. charakterisuje tyto dva stupně jako »dlužnik-niewolnik« a »dlužnik-zakładnik«. A v tomto druhém stupni, kde dlužník nebyl více vydán úplné libovůli věřitele, nýbrž byl chráněn soudem, sluší hledati počátek ležení. Na dlužníka má se vykonati materiální nátlak, škodou, která ho stihá tím, že po dobu ležení nemůže svého si hleděti a eventuálně musí v hospodě útratu svou hraditi. Druhým prvkem při vzniku ležení bylo vytvoření cti rytířské, kterou k nátlaku materiálnímu přistoupil ještě tlak osobní (str. 7—11).

Dále (str. 11—12) dovozuje p. spisovatel, že ležení bylo přípustno nejen na základě smlouvy mezi věřitelem a dlužníkem, ale i bez této smlouvy, a že věřitel mohl úplně po libosti voliti buď cestu exekuce soudní nebo způsob ležení. Důkaz ten pro právo polské dle dokladů p. spisovatelem (str. 12) sebraných jest skutečně proveden; nemůže však, jako to činí p. sp., přenášen býti i na právo české, ve kterém ležení bylo vždy připuštěno toliko na základě smlouvy. Ostatně třeba, čehož p. spisovatel opomněl v právu českém, činiti rozdíl mezi poměry v Čechách a na Moravě. Kdežto totiž v Čechách působením práva deskového, a zvláště zástavy bez držby, s uvážením, již koncem XV. století ležení bylo neobyčejně řídkým, je v téže době na Moravě v plném rozvoji, a trvá tu, jak správně p. sp. uvádí (str. 17), do polovice věku XVII.

Instituce ležení ze západních zemí přenesená byla dle p. spisovatele v Polsku poměrně málo užívána (str. 15—16).

V části druhé podává se krátký nárys hlavních zásad, jimiž se řízení řídilo:

Kdežto věřitelem mohla býti osoba kteréhokoli stavu, byla role dlužníka obmezena téměř jedině na šlechtu. Více osob mohlo ručiti ležením pro